

Milli Park Olması Gereken Bir Yöremiz **ALADAĞLAR**

Mehmet SOMUNCU *

Günümüzde hızla artan nüfusa, ekonomi ve teknoloji-
deki değişikliklere bağlı olarak, doğa büyük ölçüde tahrip
edilmiş ve çevre sorunları da önem kazanmıştır. Çarpık ve
düzensiz kentleşme, hava, su, toprak kirlenmesi, gürültü, bi-
lilen başlıca çevre sorunlarıdır. Zaman zaman insan yaşa-
mını tehdit eden boyutlara ulaşan bu sorunlar, daha uygar
bir ortamda yaşama adına yapılan eylemlerin bir sonucu olarak
ortaya çıkmaktadır.

Çevre sorunlarının ana kaynağı, doğanın plansız veya
yanlış kullanılmasıdır. Bitki örtüsünün tahribi, kontrolsüz av-
lanma ile hayvanların neslinin tüketilmesi, yanlış arazi kulla-
nımı gibi nedenlerle doğal denge bozulmaktadır. Ancak doğ-
ayı kendi elleri ile tahrip eden insanoğlu, günümüzde bir
doğa özlemi ve doğayı koruma çabası içine girmiştir. O ne-
denle, doğayı ve doğal kaynakları koruma düşüncesi bütün
dünyada hızla yayılmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda
örgütlü bir biçimde yaygınlaşan bu düşünce ile ilgili yeni ku-
ruluşlar doğmuştur. Değişik zamanlarda yapılan uluslararası
toplantılarda, açılan kampanyalarda konunun önemi ortaya
konmaktadır.

Doğayı koruma düşüncesinden hareketle "MİLLİ PARK"
kavramı ilk kez ABD'de ortaya çıkmıştır. İlginç florası, fau-
nası, jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ile geyzerlerin yarattığı
harika manzaralara sahip Yellowstone yöresi, 1 Mart 1872'de
o zamanın Cumhurbaşkanı Ulysses S. GRANT tarafından im-
zalanen bir belge ile koruma altına alınarak, millî park ilan
edilmiştir. Böylece, bu yörede orman ürünlerinin üretimi, ot-
latma ve avlanma gibi kullanım yöntemleri terk edilerek yer-
ine iyi bir koruma sistemi getirilmiştir. Daha sonra da planlı
bir biçimde sportif, rekreasyonel (yeniden canlandırma) ve
bilimsel kullanıma açılmıştır. ABD'nin ilk ve dünyanın en es-
ki millî parkı olan Yellowstone yöresinde bugün için korunan
alanın yüzölçümü 9000 km²'ye ulaşmaktadır. Söz konusu ül-
kede günümüze dek 300'ün üstünde yöre millî park olarak
korunmaya alınmıştır. 19. yüzyılda kurulan ilk millî parklar-
dan bu yana, dünyanın 124 ülkesinde 3.700.000 km²'lik bir
alanı kapsayan çeşitli koruma bölgeleri kurulmuştur.

Günümüzde millî parklar; "Belirli büyüklüğe sahip, bi-
limsel, estetik bakımdan, ulusal ve uluslararası düzeyde en-
der bulunan; doğal, kültürel kaynak değerleri ile koruma, din-
lenme ve turizm alanlarına sahip doğa parçaları" olarak ta-
nımlanmaktadır.

Kapuzbaşı çağlayanları aynı vadi içinde bir dizi halindedir.

Ülkemizde doğal güzelliklerin korunması ile ilgili çalı-
şmalar 1950 yılından sonra hızlanmıştır. Yurdumuzda bu ko-
nudaki yetkili kuruluş, Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı Mil-
li Parklar Daire Başkanlığı'dır. Bugüne değin yurdumuzda doğ-
al güzelliklere sahip, tarihi veya arkeolojik bakımdan ilginç
olan 17 alan millî park kapsamına alınmıştır. Bundan başka
250 orman içi dinlenme yeri, 81 av koruma ve üretme saha-
sı, 27 av üretme istasyonu mevcuttur. 9 ayrı saha ise doğa-
yı koruma alanı ilan edilmiştir. Buraların toplam alanı 270.728
hektar, yani Türkiye yüzölçümünün yaklaşık % 0,3'ü kadar-
dır. Tasarı halindeki millî parkların kurulması ile bu değer %
0,4'e çıkacaktır.

Her köşesinde doğal nitelikleriyle, korunmaya muhtaç
ve millî park olabilecek alanların bulunduğu yurdumuzun, bö-
yle özelliklere sahip bir yöresi de Aladağlar'dır.

ALADAĞLAR

Türkiye'yi de içine alan ALP-HIMALAYA kıvrım dağları,
doğu-batı yönünde uzanır. Bu kıvrım kuşağı yurdumuzda iki
ana kola ayrılmaktadır. Ülkenin kuzey bölümünde doğu-batı
yönünde, Karadeniz'e paralel uzanan dağlık kuşak Kuzey Ana-

KAPAKTAKİ FOTOĞRAF:

*Kapuzbaşı çağlayanlarının en büyüğü 60 metre-
den dökülmektedir.*

* TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü.

Gezi ekibimizin Yedigöller'deki kampı.

dolu dağları, güney bölümünde aynı yönde Akdeniz'e paralel uzanan kuşak ise Toros dağları adını alır. Aladağlar KAYSERİ-NİĞDE-ADANA illeri arasında, Toros sıradağlarının orta kesiminde bulunur. Jeolojik ve jeomorfolojik açıdan ilginç, doğal güzellikler bakımından çekici olan bu yöre Akdeniz iklimi ile iç bölgelerin karasal iklimi arasında bir geçiş alanıdır. Aladağların jeolojik yapısı iki ana bölümden oluşur: **a) SİYAH ALADAĞLAR:** Dağlık kuşağın kuzey bölümünü meydana getirir. Birinci zaman çökellerini içermektedir. **b) BEYAZ ALADAĞLAR:** İkinci zaman çökellerinden oluşur ve dağın güney kesimini kapsar. Aladağları batıdan sınırlandıran Ecemiş Çukurluğu, yurdumuzdaki en önemli doğrultu atımlı faylardan biri olan Ecemiş Fayı'nın eseridir.

Alp-Himalaya sistemi, kaynağını yerin derinliklerinden alan iç kuvvetlerin hareketleri sonucu kıvrılarak yükselmiştir. Bu sistemin bir parçası olan Aladağlar, akarsuların, buzulların, aşındırması ile şekillenmiştir. Ayrıca kireçtaşının yaygın olması nedeniyle uygun litoloji, burada karstik topografyanın gelişmesini sağlamıştır. Böylesine değişik kökenlere sahip dış güçler tarafından şekillendirilen Aladağlar'da polijenik bir topografya hakimdir. Sarp ve yüksek dorukların bir-biri arkasından yükseldiği bu sıradağ ilginç bir jeomorfolojik yapı gösterir.

Yörede sürekli ve geçici akarsular mevcuttur. İlkbaharda karların erimeye başlaması ile birlikte dağı bir ağı gibi örmüş olan vadilerde coşkun dereler akmaya başlar. Kurak mevsimde bu akarsuların bazılarının suyu azalır veya tamamen

Yedigöller'de (3.000 m), Büyük Göl.

çekilir. Aladağlar'da yüzlerce metre derinliğindeki uzun kanyon vadiler, sarp dorukları birbirinden ayırır. Bu vadilerdeki görüntünün haşinliği insanı ürpertir.

Dördüncü jeolojik çağın (KUATERNER) son buzlaşma evresi olan Würm'de (günümüzden yaklaşık 100.000 yıl önce) yurdumuzdaki öteki yüksek dağlarda olduğu gibi Aladağlar'da da buzullar gelişmiştir. Bu çağda oluşan buzullar aşındırma ve biriktirme şekilleri ile topografyada derin izler bırakmışlardır. Bu nedenle vadi tipi buzlaşmanın karakteristik şekilleri gözlenir. Kilometrelerce uzunluktaki buzul bölgeleri, buzyalakları, hörgüçkayalar, morenler (buztaş) bu dönemdeki buzulların meydana getirdiği şekillerdir. Boylarının çok küçük olmasına karşın, yüksek dorukların kuzeye bakan yamaçlarında bugün de buzullar vardır. Söz konusu buzullar çanak biçimindeki buzyalakları içine yerleşmiş olup boyları 500 metreyi geçmez. Birbirinden güzel irili ufaklı buzul göllerinin sayısı hayli fazladır. Bunlardan bir bölümü 3000 metre yükseklikteki Yedigöller yöresidir. Büyük bir buz yalağı içindeki bu küçük göllerin sayısı mevsim koşullarına göre değişir. Çoğunun suyu kurak mevsimde çekilir. Ancak bu göllerinin en büyüğünün suyu her zaman kalıcıdır. Büyük olasılıkla bu göl yeraltı sularıyla da beslenmektedir. Yedigöller'de gece ve gündüz arasındaki sıcaklık farklarının çok kuvvetli olmasına karşın güzel manzarasından dolayı burası dağcılarının ve dağda gezinti yapanların konaklamak için seçtikleri kamp alanlarından biridir. İlkbaharda karların erimeye başlaması ile sürüleriyle birlikte Yedigöller'e çıkan yörükler, sonbaharın başlangıcına değin burada kalırlar. Yurdumuzda giderek kaybolan yörük yaşamını araştırmak amacı ile her yıl çok sayıda bilim adamı yöreye gelir. Yayılcılık faaliyetleri Aladağlar'da Yedigöller'in dışındaki alanlarda da yoğun olarak yapılır.

Kireçtaşının yaygın olması nedeniyle karstik şekiller Aladağlar'da çok iyi gelişmiştir. Dağın hemen her tarafında rastlanabilen lapyaların bazı yamaçlardaki derinlikleri 1 metreye varır. Yörede karstik topografyanın tipik şekillerinden olan dolinler, uvalalar ve mağaraların da güzel örnekleri vardır. Bilinen mağaraların dışında henüz keşfedilmemiş birçok mağara bulunmaktadır. Kaynaklar özellikle ilkbahar mevsiminde dağın her yerinden fışkırırcaasına çıkar. Kurak mevsimde bunlardan bazılarının suyu azalır veya tümüyle kurur. Ancak Aladağlar'ın doğusunda yedi tane büyük kaynak vardır ki, bunların suyu hiç bir zaman çekilmez. Buradaki gür kaynaklar büyük bir yeraltı su sistemi ile beslenmektedir. Kapuzba-

Hacer Vadisi'nde, "Biyogenetik Rezerv" olan sağlıklı bir karaçam ormanı.

şı köyü yakınında aynı adla anılan kaynak suları, büyük çağlayanlar halinde Suarası deresine dökülür, oradan da Zamanlı nehrine karışır. Yükseklikleri 40-60 m arasında olan yedi büyük çağlayanından her biri bir dereyi besleyecek güçtedir. Kapuz adı verilen dar ve derin bir vadi içindeki çağlayanlar yan yana bir dizi oluşturmaları, sularının gür akması, yüksekliklerinin fazla olması nedeniyle insanı etkileyici bir görüntüye sahiptir. Kapuzbaşı büyük çağlayanları bu özellikleri ile yurdumuzdaki en büyük çağlayanlar arasındadır.

Aladağlar'ın doğusu ve güneyi karaçam, kızılçam, sedir ve göknar ağaçlarının bulunduğu sık ormanlarla kaplıdır. Dağın doğusunda uzanan Hacer vadisinde, İç Anadolu stebinin güneyine sokulmuş sağlıklı bir karaçam ormanı vardır. Bu özelliğinden dolayı burası Orman Genel Müdürlüğü'nce "Biyogenetik Rezerv" olarak koruma altına alınmıştır. Aladağlar'ın batısındaki Emli vadisinde de bitki örtüsü bakımından ilginç bir durum vardır. Çevresi çıplak kayalıklarla çevrili olan bu vadinin tabanında meşe ve çamlardan oluşan bir orman yer alır. Ormanın yalnızca bu vadinin başlangıç ve bitim noktaları arasında olması en önemli özelliğidir.

Yurdumuzda giderek nesli tükenmekte olan dağ keçisi (*Capra aegagrus*) Aladağlar'da sürüler halinde yaşar. O nedenle bu yöre Milli Parklar Daire Başkanlığı'nca "Dağ Keçisi Koruma ve Üretim Sahası" olarak belirlenmiştir. Bundan başka vaşak (*Lynx lynx*), kurt (*Canis lupus*), çakal (*Canis aureus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), tilki (*Vulpes vulpes*), tavşan (*Lepus europeus*) altın kartal (*Aquila chrysaetos*), küçük kartal (*Hierae-*

Aladağlar'ın doğusundaki ormandan bir görünüş.

HAZİRAN 1986

Gün son ışıkları Kızılkaya doruğunda (3.825 m).

lus pennatus) ve Urkeklik (*Tetraogallus caspius*) yörede yaşayan başlıca yaban hayvanlarıdır. Bu hayvanların çoğunun yaşadığı Demirkazık Tepesi ve çevresi "Yasak Av Sahaları" kapsamına alınmıştır.

Aladağlar yerli ve yabancı dağcılarının ilgisini çeken, yurdumuzun önemli dağ sporları merkezlerinden biridir. Yılın büyük bölümünde karlarla kaplı, sarp ve yüksek dorukların bulunduğu bu yöre, görüntü ve yapı olarak Alpleri andırır. Tırmanış yapılan önemli doruklardan biri olan Büyük Demirkazık Tepesi (3756 m), sıradağın en yüksek noktasıdır. Küçük Demirkazık Tepesi (3400 m), Engin Tepesi (3723 m), Kızılkaya (3725 m), Direktaş Tepesi (3510 m), Alaca Tepesi (3588 m), Kaldı Tepesi (3688 m), Güzeller Tepesi (3461 m), Gürtepe (3474 m), Vayvay Tepe (3565 m) ve Cebel Tepesi (3640 m) Aladağlar'ın dağcılık bakımından ünlü olan öteki doruklarıdır. Bunlardan başka 3000 metrenin üstünde kalan birçok isimsiz doruk vardır. Kaya tırmanıcılığı, yürüyüşçülük, kar ve buzul tırmanıcılığı gibi çeşitli dağcılık sporlarını bu yörede uygulamak mümkündür.

Güzel bir havada çevrenin doyumsuz manzarasını seyrederek Büyük Demirkazık doruğuna tırmanıldığında uzaktan Erciyes Dağı'nı (3917 m) görebilirsiniz. Öteki yüksek doruklardan hangisine çıkılırsa çıkılırsın, doğanın güzelliği insanı büyüler. Aladağlar'da kayak ve büyük akarsularda spor amaçlı balıkçılık da yapılabilir. Ayrıca yöre, piknik, kamping, dağ kürleri ve dinlenme gibi rekreasyonel amaçlar için son derece uygundur. Demirkazık doruğunun KB eteklerine modern bir dağevinin, Yedigöller yöresinde ise bir dağ kulübünün yapılmakta olduğu Aladağlar, yerli ve yabancı botanikçi, kuşbilimci, jeolog, jeomorfolog bilim adamlarının ilgi alanıdır. O nedenle dağcılarının, yaylacıların dışında dağın öteki konukları bilim adamlarıdır.

Böylesine eşsiz değerleri bulunan bu yöremizin özelliklerinin bozulmadan gelecek kuşaklara aktarılması ve onların da bu güzelliklerden zevk almasını sağlamak için Aladağlar MİLLİ PARK olarak düzenlenmelidir. Bu düzenleme ile şu anda insan tahribatına maruz kalmış 1028 km²'lik bir alan daha sistemli bir biçimde koruma altına alınacaktır. Aynı zamanda yeşil alanlardan ve doğal güzelliklerden yoksun kentlerin, tekdüze yaşamından kaçan insanların eğlenme, dinlenme, spor yapma gibi çok yönlü gereksinimlerini karşılamak için geniş bir alan hizmete sunulmuş olacaktır. □